

دانشگاه تبریز

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

گروه علوم اجتماعی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته جامعه‌شناسی

موضوع

مطالعه‌ی جامعه‌شناختی میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ارومیه و عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه:

شهروندان شهر ارومیه)

The Sociological Study Of Relatedness With Nature Of Urmia Lake And Its
Related Factors (Case Study: Citizens Of Urmia city)

استاد راهنما

دکتر محمد عباس زاده

اساتید مشاور

دکتر رحیم بدری گرگری

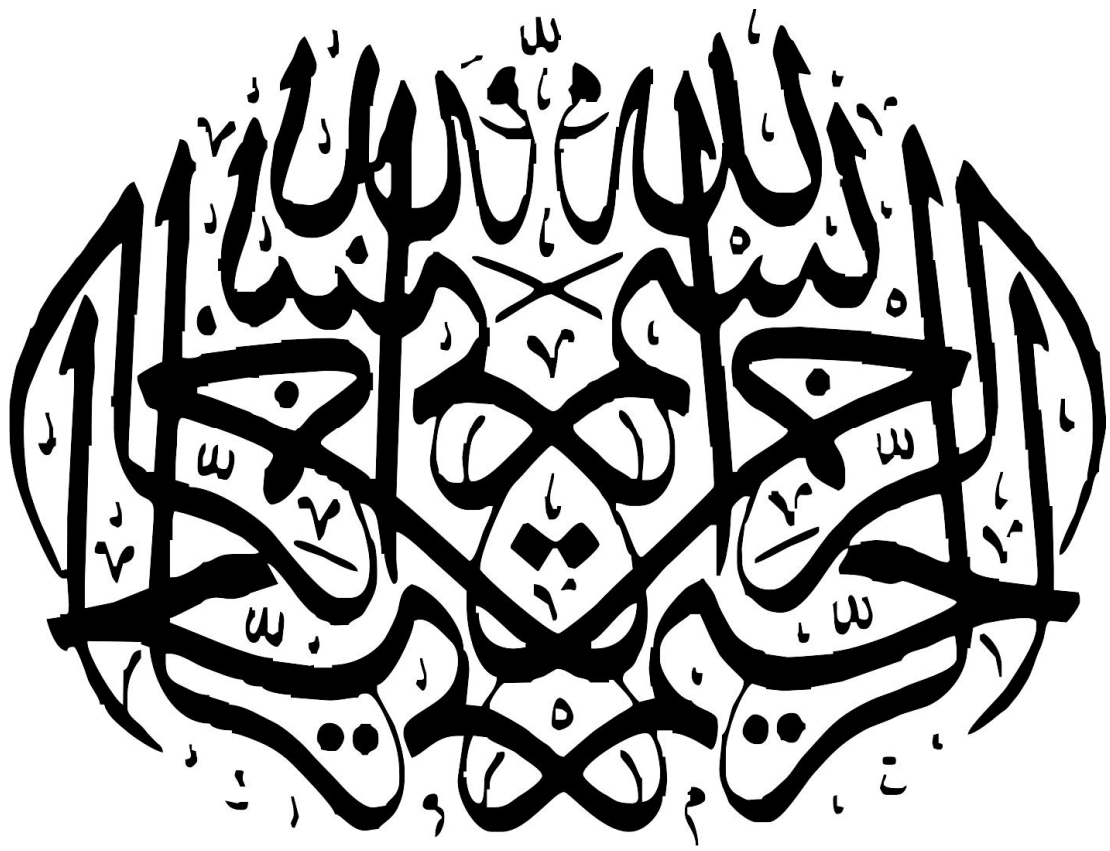
دکتر محمدباقر علیزاده ی اقدم

محقق

مجید وظیفه‌امندی

سال تحصیلی

90-91

نام خانوادگی: وظیفه امدی	نام: مجید
عنوان پایان نامه: مطالعه‌ی جامعه‌شناختی میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ارومیه و عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: شهروندان شهر ارومیه)	
استاد راهنما: دکتر محمد عباس زاده استاد مشاور اول: دکتر محمد باقر علیزاده اقدم استاد مشاور دوم: دکتر رحیم بدری گرگری	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد دانشکده: علوم انسانی و اجتماعی	رشته تحصیلی: علوم اجتماعی (گرایش جامعه‌شناسی) دانشگاه: تبریز تاریخ فارغ التحصیلی: 1390/10/25 تعداد صفحه: 170
کلید واژه‌ها: ارتباط و پیوستگی با طبیعت، دریاچه‌ی ارومیه، بحران زیست محیطی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی.	
<p style="text-align: right;">چکیده</p> <p>دریاچه‌ی ارومیه بزرگ‌ترین دریاچه‌ی خاورمیانه و دومین دریاچه‌ی حاوی آب شور در جهان می‌باشد. این دریاچه در سال‌های اخیر با خطر خشکی روبرو گشته است. خشکی این دریاچه می‌تواند زیان‌های جبران‌ناپذیری را بر طبیعت، اقتصاد، ساخت جمعیتی و در کل موجودیت منطقه وارد سازد. اما مسئله‌ای که در کنار خشک شدن دریاچه‌ی ارومیه مطرح می‌باشد، این است که ارتباط و پیوستگی مردم با این دریاچه در چه حد است. آیا مردم از نظر فکری و فیزیکی و نیز در عمل، با این دریاچه و وضعیت بحرانی فعلی آن درگیرند و یا نسبت به آن بی‌تفاوت‌اند؟ پاسخ به این سوال کلی و نیز یافتن عللی که بر ارتباط و پیوستگی مردم با این دریاچه تأثیر دارند، هدف این تحقیق بوده است. برای فهم علل تأثیرگذار بر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه، سرمایه‌ی فرهنگی و اجتماعی، آگاهی از حقوق شهروندی، میزان استفاده از رسانه‌ها و نیز متغیرهای زمینه‌ای مانند سن و جنس به عنوان متغیرهای مستقل، مورد مطالعه قرار گرفتند.</p> <p>روش تحقیق پژوهش حاضر، پیمایش بوده و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه است. جامعه آماری نیز شامل تمامی شهروندان پانزده سال به بالای شهر ارومیه به تعداد 583255 نفر می‌باشد، که از بین آن‌ها، 384 نفر از طریق فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی مطبق، به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند.</p> <p>نتایج تحقیق حاصله با استفاده از نرم افزار SPSS نشان داد که: میزان ارتباط و پیوستگی شهروندان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه در حد بالایی است و متغیر یاد شده با متغیرهای سن، سرمایه‌ی اجتماعی و سرمایه‌ی فرهنگی همبستگی معنی‌دار داشته ولی با متغیرهای میزان آگاهی از حقوق شهروندی و میزان استفاده از رسانه‌ها، همبستگی معنی‌دار نداشته است.</p> <p>همچنین نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیونی نیز نشان داد که متغیرهای مستقل مانده در مدل رگرسیونی (سرمایه فرهنگی عینیت یافته، سرمایه فرهنگی تجسم یافته، ارتباط با مردم، و سن) توانسته‌اند 24 درصد از تغییرات متغیر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه را تبیین نمایند.</p>	

- تقدیم به تمامی کسانی که می‌خواهند با اشکهایشان دریاچه‌ی ارومیه را پر کنند و با صدایی خاموش فریاد می‌زنند:
.... گلین گداخ آغلیاخ، اورمو گؤلون دولدوراخ.....

فهرست مطالب

10	فصل اول (کلیات).....
11	1-1-1- مقدمه.....
11	1-2-1- بیان مسئله.....
16	1-3-1- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
18	1-4-1- اهداف تحقیق.....
18	1-4-1-1- هدف کلی.....
18	1-4-1-2- اهداف اختصاصی.....
20	فصل دوم (ادبیات تحقیق).....
21	2-1-1- پیشینه‌ی نظری تحقیق.....
21	2-1-1-1- مباحث مربوط به روابط بین انسان و طبیعت.....
31	2-1-1-2- ارتباط و پیوستگی با طبیعت.....
34	2-1-1-3- سرمایه‌ی فرهنگی از دیدگاه بوردیو.....
34	2-1-1-3-1- سرمایه از دیدگاه بوردیو.....
35	2-1-1-3-2- بوردیو و سرمایه‌ی فرهنگی.....
41	2-1-1-3-3- جمع‌بندی بحث بوردیو در مورد سرمایه‌ی فرهنگی.....
42	2-1-1-4- سرمایه اجتماعی.....
44	2-1-1-4-1- سطوح سرمایه‌ی اجتماعی.....
44	2-1-1-4-2- سرمایه‌ی اجتماعی محیط زیستی و مدیریت پیامدهای منفی زیست محیطی.....
47	2-1-1-5- متفکران سرمایه اجتماعی.....
47	2-1-1-5-1- ال اف هانیفان.....
49	2-1-1-5-2- بوردیو.....
50	2-1-1-5-3- کلمن.....

52 پاتنام 2-1-5-4
54 مقایسه ی دیدگاههای نظری بوردیو، کلمن و پاتنام در مورد سرمایه ی اجتماعی 2-1-5-5
55 نظریات حقوق شهروندی 2-1-6
55 2-1-6-1 مارکس، طبقه، آگاهی و حقوق شهروندی
56 2-1-6-2 وبر شهر، شهروندی و دموکراسی
56 2-1-6-3 ت.ا.ج. مارشال
58 2-1-6-4 برایان ترنر
59 2-1-6-5 هابرماس
61 پیشینه ی تجربی 2-2
61 2-2-1 پیشینه ی تجربی داخلی
67 2-2-2 پیشینه ی تجربی خارجی
72 2-3 بررسی مبانی نظری و انتخاب چهارچوب تحقیق
79 2-4 مدل تحلیلی تحقیق
80 2-5 فرضیه های تحقیق
81 فصل سوم (روش شناسی)
82 3-1 مقدمه
82 3-2 متغیرهای تحقیق
82 3-3 تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
82 3-3-1 متغیر وابسته
84 3-3-2 متغیرهای مستقل
90 3-4 روش تحقیق
91 3-5 جامعه آماری
91 3-6 نحوه تعیین حجم نمونه و روش نمونه گیری
92 3-7 ابزار گردآوری داده ها و پیش آزمون
92 3-8 معرفی شیوه های تحلیل آماری

93	3-9- مکان پژوهش
93	3-10- زمان پژوهش
93	3-11- واحد تحلیل
93	3-12- کیفیت ابزار اندازه گیری
93	3-12-1- اعتبار ابزار اندازه گیری
94	3-12-2- پایایی ابزار اندازه گیری
95	فصل چهارم (یافته‌ها و نتایج تحقیق)
96	4-1- مقدمه
96	4-2- تجزیه و تحلیل توصیفی یک متغیره
96	4-2-1- متغیرهای زمینه ای مستقل
96	4-2-1-1- جنس
97	4-2-1-2- سن پاسخگویان
97	4-2-1-3- وضعیت تحصیلی پاسخگویان
99	4-2-1-4- وضع شغلی پاسخگویان
100	4-2-1-5- درآمد متوسط خانواده
101	4-2-2- آماره های توصیفی متغیرهای غیر زمینه ای مستقل
101	4-2-2-1- متغیر میزان استفاده از رسانه های جمعی
103	4-2-2-2- متغیر سرمایه ی فرهنگی (بعد ذهنی و عینی)
107	4-2-2-3- متغیر سرمایه ی اجتماعی
113	4-2-2-4- متغیر میزان آگاهی از حقوق شهروندی
115	4-2-3- متغیر وابسته
120	4-3- یافته های استنباطی دو متغیره
120	4-3-1- آزمون تفاوت میانگین متغیر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه بر حسب جنسیت
121	4-3-2- آزمون تفاوت میانگین متغیر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه بر حسب تحصیلات
122	4-3-3- آزمون تفاوت میانگین متغیر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه بر حسب نوع شغل

123	4-3-4- رابطه بین سن و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
124	4-3-5- رابطه بین متوسط درآمد و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
124	4-3-6- رابطه بین میزان استفاده از رسانه های جمعی و میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
125	4-3-7- رابطه بین سرمایه ی اجتماعی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
127	4-3-8- رابطه بین سرمایه ی فرهنگی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
129	4-3-9- رابطه بین آگاهی از حقوق شهروندی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه
129	4-4- نتایج تحلیل رگرسیونی چند متغیره
132	فصل پنجم (جمع بندی و نتیجه گیری)
133	5-1- مقدمه
134	5-2- جمع بندی نتایج توصیفی تحقیق
134	5-2-1- خلاصه ای از نتایج توصیفی تحقیق
137	5-2-2- خلاصه ای از نتایج استنباطی تحقیق
141	5-2-3- یافته های نظری تحقیق
141	5-3- پیشنهادات تحقیق
146	5.3.1- پیشنهادات پژوهشی تحقیق
147	5.3.2- پیشنهادات کاربردی تحقیق
149	5-4- محدودیت های تحقیق
151	منابع فارسی
155	منابع لاتین
157	پیوست ها

فهرست جداول، نمودارها و پیوستارها

23	جدول 2-1- فهرست وظایف انسان در برابر پدیده ها و موجودات دیگر (علاوه بر انسان عادی بالغ)
25	نمودار 2-1- سلسله مراتب وجود در مسیحیت
30	جدول 2-2- مقایسه ی دیدگاههای اکولوژی عمیق، اکولوژی اجتماعی و اکو- سوسیالیسم در برخی مشخصه ها

42	نمودار شماره 2-2- روند مطالعاتی در خصوص سرمایه ی اجتماعی در سال های
54	جدول شماره 2-3- عناصر محوری دیدگاههای نظری در مورد سرمایه ی اجتماعی
71	جدول شماره 2-4- تجربه های مهم زندگی: دسته بندی پاسخها
72	جدول شماره 2-4- ارزیابی پاسخ دهندگان از تأثیر تلویزیون بر مسئولیت پذیری زیست محیطی
77	جدول 2-5- نمایش متغیرهای مستخرج از تئورها
77	جدول 2-6- نمایش متغیرهای مستخرج از پیشینه ی تجربی
79	مدل 3-1- مدل تحلیلی تحقیق
83	جدول 3-1- تعریف عملیاتی سازه میزان ارتباط با طبیعت دریاچه ی ارومیه
94	جدول شماره 2-3- ضریب پایایی برای هر یک از متغیرهای تحقیق به تفکیک ابعاد
96	جدول 4-1- توزیع پاسخگویان بر حسب جنس
97	نمودار 4-1- توزیع پاسخگویان بر حسب جنس
97	جدول 4-2- آماره های توصیفی سن پاسخگویان
98	جدول 4-3- توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تحصیلی
98	نمودار 4-2- توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک وضعیت تحصیلی
99	جدول 4-4- وضع شغلی پاسخگویان
100	نمودار 4-3- توزیع فراوانی وضعیت شغلی پاسخگویان
100	جدول 4-5- توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان متوسط درآمد خانواده
101	نمودار 4-4- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان متوسط درآمد خانواده
103	جدول 4-6- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر میزان استفاده از رسانه های جمعی
104	جدول 4-7- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر بعد ذهنی سرمایه ی فرهنگی
105	جدول 4-8- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر بعد عینی سرمایه ی فرهنگی
105	پیوستار (4-1): بعد ذهنی سرمایه ی فرهنگی
106	پیوستار (4-2): بعد عینی سرمایه ی فرهنگی
106	پیوستار (4-3): متغیر سرمایه ی فرهنگی (مجموع دو بعد)
107	جدول 4-9- آماره های توصیفی ابعاد متغیر سرمایه فرهنگی
107	جدول 4-10- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر ارتباط و پیوند با مردم
108	جدول 4-11- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر میزان اعتماد به نزدیکان
109	جدول 4-12- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر میزان اعتماد به نهادها

- جدول 13-4- توزیع درصد فراوانی گویه های متغیر میزان صداقت بین شخصی 110
- پیوستار (4-4): بعد «ارتباط و پیوند با مردم» سازه سرمایه ی اجتماعی 111
- پیوستار (4-5): بعد «اعتماد به نزدیکان» سازه سرمایه ی اجتماعی 111
- پیوستار (4-6): بعد «اعتماد نهادی» سازه سرمایه ی اجتماعی 112
- پیوستار (4-7): بعد «صداقت بین شخصی» سازه سرمایه ی اجتماعی 112
- پیوستار (4-8): کل متغیر سرمایه ی اجتماعی 113
- جدول 14-4- آماره های توصیفی ابعاد متغیر سرمایه اجتماعی 113
- جدول 15-4- آماره های توصیفی متغیر میزان آگاهی از حقوق شهروندی 114
- جدول 16-4- آماره های توصیفی ابعاد متغیر میزان آگاهی از حقوق شهروندی 114
- پیوستار (4-9): متغیر میزان آگاهی از حقوق شهروندی 115
- جدول 17-4- آماره های توصیفی متغیر میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 116
- پیوستار (4-10): بعد «حساس خود در ارتباط با طبیعت دریاچه» مقیاس ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 118
- پیوستار (4-11): بعد «دیدگاه جهانی نسبت به طبیعت دریاچه» مقیاس ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 118
- پیوستار (4-12): بعد «تجربه ی فیزیکی طبیعت دریاچه» مقیاس ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 118
- پیوستار (4-13): بعد «اقدام در جهت حفظ طبیعت دریاچه» مقیاس ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 119
- پیوستار (4-14): متغیر میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 119
- جدول 18-4- آماره های توصیفی متغیر میزان ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 120
- جدول 19-4- آزمون تفاوت میانگین ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 121
- به تفکیک جنسیت 121
- جدول 20-4- آزمون تفاوت میانگین ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه به تفکیک سطح تحصیلات پاسخگویان 121
- جدول 21-4- آزمون تفاوت میانگین ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه به تفکیک نوع شغل 122
- جدول 22-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای سن و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 123
- جدول 23-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای درآمد و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 124
- جدول 24-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای رسانه و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 124
- جدول 25-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای سرمایه ی اجتماعی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 126
- جدول 26-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای سرمایه ی فرهنگی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 128
- جدول 27-4- آزمون همبستگی بین متغیرهای آگاهی از حقوق شهروندی و ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 129
- جدول 28-4- آماره های تحلیل رگرسیونی چند متغیر ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 131

جدول 29-4- متغیرهای خارج شده از مدل رگرسیونی ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه ی ارومیه 131

فهرست تصاویر

- تصویر 1-1- تصاویر ماهواره‌ای از دریاچه ی ارومیه طی 15 سال 12
- تصویر 2-1- جسد فلامینگو در کنار قایق به نمک نشسته در دریاچه ی ارومیه 12
- تصویر 3-1- ساحل و اسکله ی بدون آب و قایق به خشکی نشسته 12
- تصویر 4-1- پرنده ی جان سپرده در ساحل نمکی دریاچه ی ارومیه 13
- تصویر 1-5- مردم در ساحل دریاچه ی ارومیه در یک روز تعطیل 138
- تصویر 2-5- نحوه ی ارتباط اتم های الماس (سمت راست) و مغز مداد (سمت چپ) 148

فصل اول

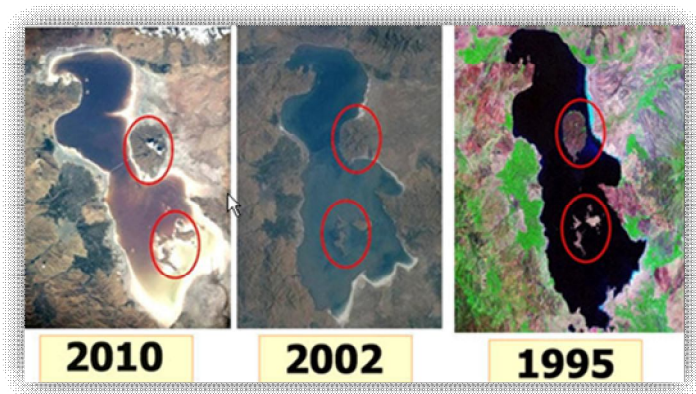
کلیات تحقیق

1-1- مقدمه

در این فصل، ابتدا به بیان مسئله پرداخت شده است. دریاچه‌ی ارومیه، به عنوان یکی از بزرگترین دریاچه‌های شور جهان، در معرض خشک شدن قرار دارد. اما مسئله‌ی جامعه‌شناختی این است که رابطه‌ی مردم با این دریاچه چگونه است. آیا مردم با این دریاچه ارتباط و پیوستگی زیادی دارند و یا خیر؟ و چه عواملی بر این امر تأثیر دارد. در ادامه، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق در زمینه‌ی محیط زیست دریاچه‌ی ارومیه مطرح شده است و سپس اهداف تحقیق بیان شده‌اند. هدف کلی تحقیق، تعیین عوامل جامعه‌شناختی موثر بر ارتباط و پیوستگی مردم با طبیعت دریاچه ارومیه است. اهداف اختصاصی نیز به تفکیک آمده است.

1-2- بیان مسئله

دریاچه‌ی ارومیه، بزرگ‌ترین دریاچه‌ی خاورمیانه، دومین دریاچه‌ی حاوی آب شور جهان و بزرگ‌ترین مکان زندگی آرتمیا در جهان می‌باشد که بنا به گفته‌ی کارشناسان و آمار و ارقام موجود در این زمینه و مشاهدات شخصی محقق، در معرض خطر خشک شدن می‌باشد. بر اساس آمار سال 1389، نمک فعلی موجود در آب این دریاچه 364/28 گرم در لیتر (فوق اشباع) بوده و سطح آب دریاچه در سال 89 بسیار پایین‌تر از حداقل نیاز بیولوژیکی دریاچه می‌باشد (اداره‌ی کل محیط زیست آذربایجان شرقی، 1389). پایین آمدن سطح آب دریاچه باعث ایجاد شوره زار می‌شود که در شرایط فعلی منجر به ایجاد حدود 150 هزار هکتار شوره زار شده است. برآورد نسبی برای ترمیم دریاچه و رساندن آب آن به تراز آبی متوسط 1276 حدود 20 میلیارد متر مکعب آب است که رقم کلانی است (همان، 1389). تصاویری از خشک شدن دریاچه‌ی ارومیه در زیر آمده است:

تصویر 1-1- تصاویر ماهواره‌ای از دریاچه‌ی ارومیه طی 15 سال (در سال 2010 جزیره‌ی اسلامی (دایره‌ی بالایی) و جزایر جنوبی دریاچه به خشکی می‌پیوندند) (منبع: <http://altin.mihanblog.com>).

تصویر 1-2- جسد فلامینگو در کنار قایق به نمک نشسته در دریاچه‌ی ارومیه (منبع: خبرگزاری ایسنا)

تصویر 1-3- ساحل و اسکله‌ی بدون آب و قایق به خشکی نشسته (منبع: <http://urmudailyphoto.blogspot.com>)

تصویر 4-1- پرنده‌ی جان سپرده در ساحل نمکی دریاچه‌ی ارومیه (با خشک شدن دریاچه و به هم ریختن نظم اکولوژیکی آن حیات وحش دریاچه در معرض نابودی قرار گرفته است) (منبع: <http://greenpress.ir>).

بنا بر گفته‌های کارشناسان با خشک شدن این دریاچه عواقب زیست محیطی چون تبدیل دریاچه به شورزار، پاشیده شدن نمک مانده از بقایای دریاچه به مناطق اطراف، تهدید اراضی کشاورزی استانهای همجوار (به خصوص آذربایجان شرقی و غربی)، نابودی گونه‌های حیات زنده که از طریق دریاچه به حیات خود ادامه می‌دهند و عواقب غیرقابل پیش بینی دیگر که می‌تواند با خود داشته باشد، منطقه را در بر خواهد گرفت. این در حالی است که در سال‌های اخیر علاوه بر تغییر رژیم بارش در حوزه‌ی آبریز دریاچه و سایر عوامل طبیعی، عوامل انسانی مانند احداث سدها، آبیاری در بخش کشاورزی، حفر چاه‌های عمیق و نیمه عمیق در اطراف دریاچه و در کل افزایش مصرف آب آشامیدنی و کشاورزی و صنعتی در مناطق اطراف دریاچه، از جمله عواملی هستند که در خشک شدن دریاچه نقش دارند (منبع: مطالعات اکتشافی محقق). بنابراین در کنار عوامل طبیعی، کلیه ساکنین مناطق اطراف دریاچه ارومیه به نوبه‌ی خود در خشک شدن این دریاچه تاثیر دارند و از هر گونه تغییر اقلیمی در این دریاچه و از جمله خشک شدن آن تاثیر خواهند دید.

مسئله‌ای که در کنار خشک شدن دریاچه‌ی ارومیه می‌تواند مطرح باشد، بی‌توجهی مردم به این بحران و مهم ندانستن آن است. این حالت بی‌توجهی می‌تواند ناشی از دید انسان‌محورانه و جدا دیدن انسان‌ها از طبیعت باشد. بنا

به گفته‌ی فوگل¹ امروزه اشکال اینکه طبیعت به نظر ما (علوم طبیعی ما) چگونه است در این است که یکسره مستقل از ما و حتی رو در روی ما به نظر می‌رسد و اجتماعیت آن پنهان مانده است، اگر بدانیم که طبیعت از آغاز اجتماعی است، یعنی چیزی است که انسانها به ایجاد آن کمک کرده‌اند، درک می‌کنیم که بیگانه نیست، «دیگری» نیست، و بدین ترتیب شالوده‌ی هماهنگی میان انسان و طبیعت ریخته می‌شود (بری: 1380: 117).

بنابراین با برداشتن مرزهای ذهنی بین انسان و طبیعت و پیوسته و در ارتباط دانستن آنها، می‌توان بیگانگی بین موجود بشری و طبیعت را برداشت و با هماهنگی بیشتری در مسیر حفظ آهنگ طبیعت و مقابله با بحران‌ها گام برداشت.

این ارتباط و پیوستگی انسان‌ها و طبیعت می‌تواند در مورد دریاچه‌ی ارومیه هم صادق باشد. مردم می‌توانند با این دریاچه ارتباط و پیوستگی زیادی داشته و با مشارکت و آگاهی خود در احیای این دریاچه اثرگذار باشند. این مشارکت و آگاهی می‌تواند هم در سطح کنش فردی (صرفه جویی و عدم اسراف در محیط خانه و زندگی شخصی در مواردی مثل مصرف آب، تولیدات کشاورزی و صنعتی و ...) و هم کنش جمعی (عضویت در NGO های محیط زیستی، آگاه سازی مردم و ...) صورت پذیرد.

البته باید گفت که طبق مطالعات اکتشافی محقق، مسئله‌ی خشکی دریاچه‌ی ارومیه به ویژه در سال 1389 و 1390 برجسته شد و مردم و به ویژه مردم شمال غرب ایران (آذربایجان) نسبت به این مسئله حساسیت زیادی نشان دادند. این توجه زیاد به مسئله‌ی دریاچه‌ی ارومیه خود را در خبرهای رسمی و برنامه‌های شبکه‌های تلویزیونی استانی استان‌های آذربایجان شرقی و غربی، روزنامه‌های محلی، سایت‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی و مواردی مانند

¹ Fugel

آن نیز خودش را نشان داد. همچنین این توجه خود را در اشکال مختلف بایاتی‌ها¹ و قطعه‌های شعر²، شعارها³، پوسترها⁴، کلیپ‌های تصویری، عکس‌هایی از زوایای مختلف دریاچه که خشک شدن آن را نمایش می‌داد، نشان داد.

دقیق‌تر کردن این مطالعات اکتشافی و فهم اینکه چقدر مردم با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه ارتباط و پیوستگی دارند مسئله‌ای است که برای محقق مطرح است. پس سوالهایی که در این تحقیق مطرح می‌باشند عبارتند از اینکه مردم شهر ارومیه چقدر با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه ارتباط و پیوستگی دارند؟ عوامل موثر بر این ارتباط و پیوستگی کدامند؟ ارتباط و پیوستگی با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه در بین گروه‌های مختلف مردم چگونه است؟ تحقیق حاضر درصدد است به سوالات یاد شده پاسخی علمی ارائه دهد.

¹ بایاتی‌ها یا دو بیت‌ها یکی از پربرترین ادبیات شفاهی مردم آذربایجان را تشکیل می‌دهد. ادبیات شفاهی معادل اصطلاح انگلیسی Oral Literature، گونه‌ای از ادبیات منظوم یا منثور است که از نسلی به نسلی یا از جایی به جایی، سینه به سینه منتقل می‌شود و بارزترین ویژگی آن، ذوقی بودن است. ادبیات شفاهی میراث گذشتگان جوامع و تابنده‌ی تخیل و احساس آنها در دوره‌های گوناگون حیاتشان است. ویژگی دیگر ادبیات شفاهی، وابسته بودن آن به یک روحیه‌ی جمعی است. در این مفهوم که زاده‌ی اندیشه‌ی شخص واحدی نیست، بلکه تخم آن در میان جامعه و توسط افراد جامعه کاشته شده و به وسیله‌ی آنها آبیاری می‌شود (<http://www.salamnamin.com>).

- خبر وئرن ائله ره، دوشسون هامی دبلله ره، اورمو گولو گوز دیکیب، مدد وئرن الله (استمداد از همه برای کمک به دریاچه ارومیه)

- هارای لار آی هارای لار!، دولانار ایلر - آیلار، من سوسوزام، هارداسیز؟ سویو گتیرین چایلار! (فریاد و کمک خواهی دریاچه از رودخانه‌ها برای رساندن آب)

² بو گئجه اوپدوم دنیزی، ساحیلیندن آیریلاندا، دوداقلاری دوزلوایدی، گوز یاشیم کیمی... (بوسه بر ساحل دریاچه شب هنگام، در حالی که ساحل خشکیده‌ی دریاچه مثل اشکهای شاعر شور بوده است)

³ - گلین گداخ آغلیاق—اورمو گولون دولدوراق (دعوت از همه برای پر کردن دریاچه با اشک چشم‌ها)

- اورمو گولو سسله بیر - سوسوزام هارای هارای (دریاچه‌ی ارومیه فریاد می‌زند که تشنه‌ام)

⁴ در قسمت ضمیمه مجموعه‌ای از عکس‌ها و پوستره‌های مربوط به موضوع با توضیحات لازم آورده شده است.

3-1- اهمیت و ضرورت تحقیق

ناپایداری‌های زیست‌محیطی چیزی هستند که نه تنها در مورد دریاچه‌ی ارومیه، بلکه در نتیجه‌ی فعالیت‌های بشری در سراسر کره‌ی زمین در مورد پدیده‌های زیست‌محیطی در حال روی دادن هستند. به همین خاطر است که تضمین پایداری محیط زیست در لیست اهداف توسعه هزاره جای گرفته است. این اهداف که در سال 2000 میلادی در نشست رهبران جهان در سازمان ملل تعیین شد، زمان‌بندی شده و قابل اندازه‌گیری هستند و باید تا سال 2015 تامین شوند.

اهداف توسعه هزاره عبارتند از:

1. ریشه کن کردن فقر شدید و گرسنگی
2. دست یابی به آموزش ابتدایی همگانی
3. ترویج برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان
4. کاهش مرگ و میر کودکان
5. بهبود بهداشت مادران
6. مبارزه با ویروس و بیماری ایدز، مالاریا و سایر بیماری‌ها
7. **تضمین پایداری محیط زیست**
8. ایجاد مشارکت جهانی برای توسعه (نورالهی و میری، 1387، 118)

همانطور که ذکر شد مسائل محیط زیستی یکی از مشکلات عمده در جهان مطرح است و در این زمینه برای غلبه بر این مشکلات - که خشکی دریاچه‌ی ارومیه یکی از آنهاست - انجام تحقیقات در حوزه‌های گوناگون دانش ضروری به نظر می‌رسد. در چنین شرایطی چنین به نظر می‌رسد که در حوزه‌ی جامعه‌شناسی محیط زیست در ایران

- به صورت عام- و محیط زیست دریاچه ی ارومیه- به صورت خاص- تحقیقات جامعه شناختی کمتری صورت گرفته است. این در حالی است که با رو به خشکی رفتن این دریاچه، پایداری محیط زیستی منطقه اطراف دریاچه به خطر می افتد. کمبود تحقیقات جامعه شناختی در این حوزه در حالی است که دریاچه ی ارومیه دارای ارزش زیادی از ابعاد گوناگون در منطقه برخوردار است، و مطالعه ی رابطه ی مردم با این دریاچه و چگونگی ارتباطشان با آن می تواند کمک زیادی در برنامه ریزی های مربوط به این دریاچه بکند. در زمینه ی این دریاچه نیز که خطر خشکی آن در چند سال اخیر مطرح شده است، کارهای تحقیقی بیشتر در حوزه ی تحقیقات جغرافیایی، اقلیم شناسی و کلا در حوزه ی علوم سخت بوده است. بنابراین انجام تحقیقی جامعه شناختی و شناخت ادراک مردم در این زمینه به صورت سیستماتیک، می تواند در راستای شناخت تا جهان بینی زیست محیطی مردم موثر واقع گردد. برای مثال با انجام این تحقیق روشن می شود که مردم تا چه حد با طبیعت دریاچه ی ارومیه ارتباط و پیوستگی دارند؟ آیا به لحاظ عاطفی درگیر موضوع شده اند؟ چه عامل یا عامل هایی در دوری و نزدیکی مردم به طبیعت این دریاچه تاثیر دارد؟ با پاسخ به این سوالات و سوالات شبیه آن، و نیز آزمون فرضیه های مربوط، می توان به شناختی علمی در محدوده ی تحقیق حاضر دست یافت. این شناخت کمک می کند تا به صورت عمیق تری به مسئله نگاه کرد و به کاهش بحران کمک کرد. و همین شناخت کمک می کند در برنامه ریزی برای آگاه سازی و مشارکت مردم در حفظ زیست محیط و دیگر اقدامات لازم کمک نماید. چرا که مشارکت در نجات و بازگرداندن زیست بوم¹ به حالت اولیه، راهی است برای آموزش شهروندان، تا در محیط طبیعی اطراف خود درگیر شده و به حفظ طبیعت و فرهنگ خود پردازند (Dobson:77,2006). همچنین ارتباط و پیوستگی با طبیعت و به طبع آن گرایش به مشارکت در جهت حفظ آن، باعث کاهش بیگانگی از طبیعت و رهایی یافتن از دیدگاه انسان مرکزی در برخورد با محیط زیست و گرایش به حفظ و نگهداری طبیعت و منابع طبیعی می شود. این امر از آنجا اهمیت می یابد که در

¹ - Ecology

عصر حاضر مسائل و مشکلات ناشی از ماشینی شدن زندگی و سرعت گرفتن بیش از حد رشد تکنولوژیکی و تولد فضای مجازی در فضای اینترنت و پشت صفحات کامپیوتر، به نظر می رسد که انسانها در کار و تولید و حتی تفریح و خوشگذرانی از طبیعت فاصله گرفته‌اند و در یک فضای انسان ساخته زندگی می‌کنند. این دوری و بیگانگی از طبیعت می‌تواند انسانها را نسبت به مسائل زیست محیطی پیرامون آنها بی تفاوت کند و در به کارگیری پتانسیل آنها در حفظ طبیعت و مقابله با بحرانها بکاهد. همچنین تحقیق حاضر، گامی در جهت تلفیق جامعه شناسی با محیط زیست، تحت عنوان جامعه شناسی محیط زیست است.

4-1- اهداف تحقیق

1-4-1- هدف کلی

تعیین عوامل جامعه شناختی موثر بر ارتباط و پیوستگی مردم با طبیعت دریاچه ارومیه.

2-4-1- اهداف اختصاصی

- تعیین رابطه‌ی بین سرمایه‌ی اجتماعی و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.
- تعیین رابطه‌ی بین سرمایه‌ی فرهنگی و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.
- تعیین رابطه‌ی بین میزان آگاهی از حقوق شهروندی و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.
- تعیین رابطه‌ی بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.
- تعیین رابطه‌ی بین میزان درآمد ماهانه خانواده و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.
- مقایسه‌ی ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه به تفکیک تحصیلات.
- مقایسه‌ی ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه به تفکیک جنسیت.
- تعیین رابطه‌ی بین سن و ارتباط و پیوستگی پاسخگویان با طبیعت دریاچه‌ی ارومیه.